

Kylässä museossa.
Pikku-ukot ovat
vallanneet Amos
Andersonin taide-
museon Altaan lattiat.

Omituisten ukkojen herra

Tommi Toija, sympaattisten pikku-ukkojen kuvanveistäjä, on pamauttanut lopullisen läpimurron. Sen kruunaa näyttely Amos Andersonin taidemuseossa. Eniten Toija herättää huomiota veistoksineen Helsingin Kauppatorin laidan pissaavalla patsaalla. Se on kahdeksanmetrinen Bad Bad Boy.

Tapasimme tämän tarinan valokuvaajan Pekka Karhusen kanssa Tommi Toijan kahdeksan vuotta sitten. Mies ja työt tekivät jo silloin vaikutuksen: melkoinen veikko – lujassa nousussa, ajattelimme.

Toijan ateljee on vaihtunut. Pienistä tiloista on siirrytty 120-neliöiseen vanhaan kirjapainohalliin. Työvälineet ja -koneet ovat viimeisen päälle patsaiden polttamiseen tarvittavia uuneja myöten. Työkoneet ja hitsauslaitteet tuovat mieleen metalliverstaan. "Voi olla, että olen koneista liian innostunut, mutta ilman kalliita laatuvehkeitä olisi vaikeaa."

Ateljeen lattiat muistuttavat Pol Potin punakmerien perintöä Kambodžasta. Joka paikka on täpötäynnä pieniä ukkoja ja niiden päitä. Patsaita on todella paljon, ja viereisessä varastossa vielä lisää. Pitempään seisoniden esineiden päälle on satanut runsas kipsipöly.

Olavi Virran levy soi CD-soitimesta. Lautalajalegenda luo haastattelulle ainutlaatuisen taustan: hopeinen kuu on täysimillään. Toija sanoo, että Virran luoma tunnelma on jäljittelemätön. Hän istahtaa nojatuoliin, jossa on maalitahroja. Vieressä on pöytä ja seinä. Esillä on runsaasti hupsuja esineitä, uskonnollisia symboleja, takana seinällä kristillisiä kitsikuvia Jeesuksesta, niiden kyljessä lukuisia krusifikseja. Tämä on Toijan kotiateljeen altari.

"Ristit, krusifiksit, Jeesus-taulut ovat vanhoja löytöjä Pariisista ja kirpputoreilta. En osaa selittää muuten: minulla on kristillinen kasvatus, kuulun kirkkoon. Kiehtovia esineitä. Hauska kokoelma."

Sitten Toija pukee ylleen taiteen tekosa nähneet haalarit ja istuu maaliurkkien kanssa pikku-ukkoarmeijan keskelle. Hän ryhtyy viimeistelemään muutamia näyttelyyn päätyviä päitä. Hän maalaa paljailia sormilla. Kun patsas on valmis, se saa nimen.

Paljon on tapahtunut kahdeksassa vuodessa. Toija on Helsingin juhlaaviokojen näkyvin taitelija, sillä Kauppatorin laidassa on hänen tekemänsä valtava, peräti kahdeksanmetrinen *Bad Bad Boy* -patsas. Se pissii upeasti Kauppatorin laidassa ja pissan virtaus on terve. Teos antaa miehille toivoa. Se on tehty Ruotsissa ruiskubetonilla teräsrungon pääl-

Kotiateljeen ääressä. Tommi-Toija huulaa ja seurustelee ateljeensa viihtymisnurkkauksessa.

Uusi vuosikerta. Vuoden 2014 ukko voi olla rujo ja karhea.

le. *Bad Bad Boy* oli viime kesästä syysyyn esillä Örebrossa. Se talvehti Ruotsissa varastossa. Pissaava patsas herätti Ruotsissa myös närää. Pääosin suhtautuminen oli ilahtunutta.

"No, vastustajat olivat erikoisia nationalisteja", kiihtyy Toija. Suomessa patsas on herättänyt keskustelua ja kiukkuakin netissä ja sosiaalisessa mediassa.

Pääasia Toijan esinimmarssissa on kuitenkin suuri näyttely *Amos Andersonin taidemuseossa* Helsingin Yrjönkadulla. "Ruotsi ja Örebro oli kiva mahdollisuus, mutta Amos Andersson on toista. Nyt töitä on esillä pari sataa. Ne ovat uusia lähes kaikki. Muutama on Amoksen omasta museokokoelmasta."

"Näyttely alkoi syntyä niin, että, intendentti *Susanna Luojus* otti yhteyttä vuonna 2012. Alitajuinen työskentely alkoi varmaan heti. Etenin kiristyvällä tahdilla. Tänä kesänä tein töitä aamusta iltaan tai yöhön. Työ kuitenkin sujui luontevasti."

"Toija kertoo, että näyttelyn punainen lan-

ka on ihminen ja ihmisenä oleminen – mitä kaikkea siihen kuuluukin. Näyttely on tärkein lähänastisista. Nyt on tarjolla jotakin uutta. "Palautteesta en odota mitään. Toisaalta minua ei ole koskaan kritiikissä nöyryytetty."

Paluu työhuoneelle. Toija siirtyy taas alttarin äärestä työpenkille: "Pikku-ukko kuljettaa mukanaan mukavasti. En halua lähteä keksimällä keksimään mitään uutta. Katsotaan, mitä tulee ja mihin suuntaan työt menevät." Toija katsoo luontevasti menneeseen. "Olen tehnyt niitä töitä, joita haluan. Olen mennyt johdonmukaisesti eteenpäin – tosin en välttämättä suorinta tietä."

Millainen on sitten ukkelin synty? "Työnän kepin nokkaan paperia ja alan painella sillä savea. Siinä sitten katsellaan ja kuunnellaan. En tee ukkoa kerralla valmiiksi, hypin työstä toiseen. Savelle on oma tahto, ja painovoimakin tulee mukaan, jos teen liian ohutta jälkeä. Siksi minulla on lukuisia keskeneräi-

siä töitä. Hyvin harvoin heitän mitään pois."

"Aloitan aamulla kahdeksan jälkeen. Ryhdyn heti töihin. Ei inspiraatio tule odottelemalla. Välillä voi tulla paljon paskaa, mutta sekin voi johtaa hyvään. Jos odottaa inspiraatiota, sitä saa odottaa. Tänä kesänä olen ollut työhuoneella 14 tuntia päivässä. En tee luonnoksia. Piirrän, mutta se on ihan oma asiaansa – vaikka teema on sama. Työ neuvoo aina tekemisen suunnan."

Toija miettii: edistystä on tapahtunut paljon sitten viime tapaamisen. "Ammattitaito ja varmuus ovat ehkä kasvaneet ja nyt sitä uskaltaa enemmän. Ukkeli kehittyä ja on mennyt moni-ilmeiseksi ja moniselitteiseksi. Kuuntelen sitä enemmän."

Kolmiulotteisuus ja kokonaisvaltaisuus kiehtovat Toijaa. Veistosten kanssa saa pelata isolla skaalalla.

Amos Andersonin taidemuseon näyttely on häikäisevä. Katsojan ottaa vastaan Toijan

"Olen mennyt johdonmukaisesti eteenpäin, tosin en välttämättä suorinta tietä."

pikku-ukkojen suihkulähde. Se on suuri yllätyks. Tuollaista teosta ei osannut odottaa. Lähde on hauska, huumorin täyttämä ja tavattoman runsas. Siitä löytää uutta vaikka tunti-kausien katseluun. Se vie katsojia hassusti myös kitsi-maailmaan. Uutta suihkulähteessä ovat Toijan luomat kukat.

Näyttelyn latinankielinen nimi *Mutatis Mutandis* viittaa Toijan työtapaan: hän muutelee jopa valmiita, jo näyttelyssä nähtyjä veistoksia uudenlaisiksi. Nimi viittaa myös veistosten katsomiseen. Katsojan tulkinta voi olla toisella kerralla aivan eri kuin ensim-

mäisellä katsomiskerralla: katsojan mielentila vaikuttaa tulkintaan.

Pikku-ukkopatsaat ovat vuosien aikana muuttuneet rujommiksi ja karheammiksi. Moni-ilmeisyys ei ole kadonnut. Näyttelyhallin lattialla elää elämäänsä koko pikku-ukkojen kansa. Korokkeilla on esillä erilaisia päitä, samoin on päitä seinään kiinnitettyinä ja eräänlaisena patsaskenttänä. Päät heijastelevat tunteita elämänilosta suureen tuskaan. Seinillä on Toijan ukkopiiroksia. Ne ovat myös uutta Toijaa. Osa patsaista heijastelee elämän jättämiä arpia. Ne ehkä kerto-

Tommi Toija

Ammatti: Kuvanveistäjä

Koulutus: Valmistui Kuvataideakatemiasta taiteen maisteriksi 2003. Lisäksi opintoja Vapaassa taidekoulussa, Taidekoulu Maassa ja Taideol-lisessa korkeakoulussa.

Syntynyt: 6. kesäkuuta 1974

Vaimo: Anu Toija, kättö, terveystieteen maisteri

Lapset: Aino, g, ja Leevi, 16

Näyttelyt: Parikymmentä yksityisnäyttelyä, joista osa ulkomailla. Näyttely 15.8.-27.10.2014 Amos Andersonin taidemuseossa osoitteessa Yrjönkatu 27, Helsinki. Avoinna ma, to & pe 10-18, ti suljettu, ke 10-20, la-su 11-17.

Kansainvälinen menestys: Teoksia useiden taidemuseoiden kokoelmissa Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa

Mies ja tytöt. "Etenen askel kerrallaan - jokainen onnistuminen poikii mahdollisuuksia."

Tuoreita kasvoja. Amos Andersonilta löytyy myös seinällinen pikku-ukkojen ilmeiden kirja.

Kun patsaita katsoo eri kulmista, löytää aina uusia mielentiloja.

»vat Toijan oman perheen vaikeuksista. Hänen tyttärensä kärsii vaikeasta ihosairaudesta.

Teoksista, niiden herkkyydestä ja niiden muuttumisesta on nyt puhuttu. Joku kysyi, missä on vanha huumori. Ei se ole minnekään kadonnut. Katsokaa Kauppatorin patsasta tai suihkulähdettä. Uusista ukoistakaan huumori ei ole poissa. Sitä voi olla vain vaikeampi löytää. Kun patsaita katsoo eri kulmista, löytää aina uusia mielentiloja. Nyt epäillään, ettei Toija uudistu. En usko tuohon; pikku-ukot uusituvat koko ajan.

Tänään palaa taas mieleen, että kuvanveisto on taiteen kuningaslaji. Se on raskasta ja näyttävää. Elämykset ovat myös sitä myöten. Toija muistuttaa ulkoisesti painijaa. Hän on voima-ammattissa. Toija onkin kotoisin painijoiden kotiseudulta, Lapualta. Hän nauraa painijavertaukselle mutta myöntää, että kuvanveistossa tarvitaan myös fyysisistä voimaa. "Tämä on sellainen ammatti. Nostelua on paljon. Teen työtä vaikeissa asennoissa."

Toijan koulutus on hyvä. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Lapualla. Sen jälkeen hän on opiskellut Vapaassa taidekoulussa ja Taidekoulu Maassa. Taiteellisesta korkeakoulusta hän nappasi kandin paperit ja sen jälkeen hän valmistui maisteriksi Helsingin Kuvataideakatemiasta. Kaiken aikaa miehen mielessä oli kuitenkin käsillä tekeminen. Siinä yhtyvät teko ja ajatus. Hän on myös taitava puuseppä ja huonekalujen veistäjä.

Toijan työn laadusta ja miehen työasenteesta kertoo se, että hän oli edesmenneen

Kain Tapperin apulainen 2000-luvun alussa. Tapperilla oli tapana kehua Toijaa selän takana ja auttaa nuorta miestä myös sillä tavalla.

"Kainin koulu oli elämäni paras opinahjo. Sain tehdä hänen kanssaan kahden vuoden ajan töitä kolme-neljä päivää viikossa." Toija tutustui läheltä lahjakkaiden Tapperin veljesten myyttiin, jota myös Kain rakensi. "Hän oli myös korttimies. Hän yritti opettaa minulle sököä, mutta enhän minä sitä koskaan opinut." Tapperilta Toija sai ryhtiä, uskoa, peräänantamattomuutta, työmoraalia ja loppuelämäksi riittäviä käytännön neuvoja.

Oppipoikajärjestelmä miellyttää Toijaa. Hän kertoo, että Tapper oli nuoruudessaan ollut Aimo Tukiaisien oppilas ja apulainen. Toija kantaa mukanaan tuollaisen tiedon ja opin perimää. Hän haluaisi, että hänkin voisi jonakin päivänä palkata oman lahjakkaan oppilaan jatkamaan ketjua.

Toijalla on ollut hyvä apurahaohnni. Nyt hän on viisivuotisella taitelija-apurahalla. "Sen suuruus on noin 1600 euroa kuussa. En-

si tammikuussa tulee todellisuus eteen, kun apuraha päättyy." Kaupallinen ja taiteellinen menestyskin ovat olleet miehen mielestä kellovillisia. Hänen töitään on museoissa Suomen ohella myös Ruotsissa ja Tanskassa.

"Kaupallinen menestys ei ole ykkösasia. Tärkeintä on, että olen saanut tehdä tätä työtä. Totta on, että työt ovat levinneet mukavasti. Etenen askel kerrallaan - jokainen onnistuminen poikii lisää mahdollisuuksia." Mese-naattia Toija ei ole koskaan kohdannut. Joillakin kerääjillä on kuitenkin useita hänen töitään. Toija miettii, onko pyyteettömiä mese-naatteja edes olemassa.

Helsinkiin kaavailusta Guggenheim-museosta Toijalla ei ole mielipidettä. Hiukan epäileväinen hän on. Toijan luonteesta kertoo paljon se, ettei hänellä ole varsinaisia taitelijaesikuvia. Hyvään taiteen hän tuntee siitä, että se paukahtaa takaraivoon.

"Taitelijaelämä ei minua juuri kiinnosta. Ravintola Salve taitaa olla ainoa paikka, jossa sitä enää voi löytää. Itse olen iltaisin mieluummin kotipiirissä. Olemme hankkineet Someron kulmista mökin. Sielläkin viihdyn."

Toijan kirjallisesta mausta kertovat atel-jeen pölyisistä hyllyistä löytyvät L. Oner-van Maan Tomu-uurna ja Danten Jumalainen näytelmä. Toija kertoo olevansa kiinnostunut kirjan helvetiosasta. Kotona kesken lukemisen on Jean Genet'n Kukkien madonna.

Olavi Virta laulaa keskeytyksettä parhaitaan koko tapaamisen ajan. Toija on oikeassa: Virta täydentää hetket. Tuo levy on hankittava samalla, kun varaa näyttelystä Tommi Toijan veistoksen. ○